

Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, nanmalar, Uygulamalar

Yard. Doç. Dr. Ay e DUVARCI*

Özet: Türk Halkbilimindeki sözlü anlatımlar içinde, ola anüstü özellikler ta ıyan, gizli güçlere sahip oldukları dü ünülen fakat ne oldu u bilinmeyen varlıklarla ilgili pek çok inanç ve uygulama vardır. Bunlara genel olarak cin, peri, cadı denirse de; bir kısmı karakoncolos, Congolos, Kara-kura, Karakor ak, Kamos, Kayı Ayak, At Binen Cin, Çar amba Karısı, A ırlık, Albastı gibi özel isimler ta ırlar. Bu makalede sözü edilen esrarengiz varlıkların kimlikleri, ya adıkları ortamlar, birbirleriyle ve insanlarla olan ili kileri ve zararlarından korunmak için alınması gereken tedbirler üzerinde durulmu tur. Ayrıca slam öncesi Türk kültürünün çe itli dönemlerinde de yer-su ruhları olarak adlandırılan bu varlıkların, islâmî dönem içinde yer alı ları, Kur'ân-ı Kerim'de cin adıyla anılı ları ve insanlarda yarattıkları etki ile psikolojiye konu edili leri üzerinde durulmu tur. Sonuçta konu halkbilimi açısından de erlendirilmi , bu tür varlıklarla ilgili anlatımların do u ve batı kültürlerinde e inanç kalıpları ekinde kar ımıza çıkt ı belirtilmi tir.

Anahtar kelimeler: Tabiatüstü varlıklar, Anadolu, Tabiatüstü varlıklarla ilgili inançlar.

Giri

Türk halkbilimindeki sözlü gelenekler içinde insanların hayatını etkileyen, inançlarla yakından ba lantılı, ola anüstü nitelikler ta ıyan, gizli güçlere sahip oldukları kabul edilen, ancak ne oldukları pek bilinmeyen varlıklarla ilgili pek çok anlatı vardır. Bu anlatıların de erlendirilmesi, insanımızı anlamaya, onun hangi dü ünçe ortamında ya adı nı bilmeye, tanımaya hizmet eder.

Hem do u hem batı kültürlerinde görülen ve inanç alanının ortak tasarladı ı kimlikler diyebilece imiz bu varlıklar, atasözü ve deyimlerimizde;

---

* Ba kent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü / ANKARA
e-posta: ayduvarci@mynet.com

‘cin fikirli, cin gibi akli olmak, cin çarpmak, cini tepesine çıkmak, cinleri baına toplanmak, cinlerin cirit oynaması, cin ba ka eytan ba ka, cin tutana bir muska kafidir, cadı kazanı, cadı suya batmaz, perisi alçak’ gibi ifadelerle yer alırken masallara da konu olmu lardır. Ancak bu çalı mada cin – peri masalları ele alınmamı , onların ayrı bir inceleme konusu yapılması dü ünülmü tür.

Bu varlıklara Anadolu’da yerine göre; cin, ecinni, cadı, peri, eytan, üç harfli, iyi saatte olsunlar, pir (evin piri), sahip (evin, koyunların sahibi), bekçi (evin, koyunların bekçisi), mekir, ferite, feritah, Rükü Hanım, brik Kalfa (Bayrı 1972: 199) gibi isimler verilirse de bunlar kimlikleri birbirine karımı , iç içe geçmi ekilde karımıza çıkarlar. De ik adlarla anılan bu söylence yaratıklarının özel kimlik tanıyanları ise bizim araştırmalarımıza göre öyledir.

Karakoncolos: Yurdumuzun farklı bölgelerindeki yaygın bir inanışa göre, kışın en soğuk günlerinde insanlara zarar veren bir varlıktır. Kendine has özellikler taşıır. Zemherinin (kışın en soğuk zamanı, ocak) ilk on iki gününde sokaklarda dolaır, rastladığına “Nereden geliyorsun, Nereye gidiyorsun? Adın ne?” diye sorarını . Verilecek cevapların içinde mutlaka “kara” kelimesi olmalıymı (Kara Köy’den geliyorum, Karasu’ya gidiyorum, Adım Kara Hasan v.b) Aksi takdirde Karakoncolos elindeki kocaman tarakla vurarak karısının ölüdürümü . Bu durumdan korunmak için kışın günleri evlerdeki taraklar ortada bırakılmaz, saklanırmı . Bu yaratık kışın yarısının cini diye de adlandırılır (Boratav 1976: 99).

Sözlü kaynak verilerine göre bu cin özellikle yurdumuzun doğu Karadeniz bölgesinde Karakonculu, Karakoncilo, Koncolos, Yaban Adam gibi adlarla nitelendirilir ve kışın ormandan sahil köyelerine fırtınayla geldiğine veya denizden çıktığına inanılır. nsanıTD 0.0006 Tc 0.1043 Tw0.0nay)-7.

taklit ederek ça ırır, uyanmazsa alıp götürür, dı arıda so uktan donmaya terk edermi . Pancar olan evlere gelmeyece ine inanılan congolosun evlere u ramaması için pancar pi irilip, e iklere gömülür veya lohusalara, dünürlere, sevilen kimselere verilir (Özba 1967: 12). Bu varlı a yurtdumuzun de i ik bölgelerinde koncolos, karakoncolos gibi adlar da verilmektedir.

Kara-kura: Erzurum ve Erzincan yöresindeki inanı lara göre bu tabiat üstü güç, albastı gibi lohusalara musallat olan, onları korkutarak, ci erlerini sökü� götüren bir varlıktır (nan 1987: 262). Konya civarında anlatıldı na göre, bu cin, keçiye benzeyen fakat kedi büyüklü ünde olan, insanların üstüne çökerek onları bo maya çalı an bir yaratık ekinde dü ünülür. Gün ı ı ndan korkar, güne do unca kımıldayamaz, ancak o zaman yakalanabilir. Ona yemin ettirdikten sonra köle gibi kullanmak mümkün olurmu (Boratav 1984: 74-79). Kara-kura yata nda ekmek kırtıntısı olan insanları da çok severmi .

Böyle yataklarda uyuyanlar kara-kura tarafından bastırılır, kabus görür sıkıntı çekerlermi (Kalafat 2000: 93).

Kara kor úk: Erbil'de Türkmenlerin e ek, köpek, domuz, keçi kılı na girdi ine inandıkları bir cindir. Gece kapıları çalı p, ev sahibinin tanıdı ı bir ses ve kılıkla onu kandırarak ça ırıp kaçırmı . Bu cinden korunmak için pantolonun dü melerini açmak gerekti ine inanılır (Kalafat 2000: 69).

Kamos: Harput civarında görülen bir kötü yaratıktır. Tek ba na uyuyan insanların üzerine bütün a ırlı ı ile çöker, onların çarpılmalarına bazen de ölmelerine sebep olabilirmi . Geceleri dola an bu cin anlatımlara göre bazen iriyarı, bazen de cüce görünü lüdür. Ba nda daima bir börk ta ır. Bir insan bu börkü kapmayı ba arırsa elinde börk büyüklü ünde altın kalaca na inanılır. Zaman zaman kara kedi ekinde de görülebilen kamosun bastı ı ki i, kanının çekilip damarlarının kurudu unu sanır. Kamos sözcü ünün kabus kelimesinin anlamı ile benze mesi dikkat çeki cidir (Kalafat 1999: 26).

Kayōú Ayak: Romanya Dobruca Türkleri arasında tesbit edilen, lohusalara musallat olan, hava karardıktan sonra ortaya çıkıp, afak vaktine kadar dola an bir cindir. E ri bacaklı, korkunç görünü lü bir yaratıktır. Lohusanın omuzlarına ayakları önden sarkacak ekilde sımsıkı yerler ve onu istedi i gibi dola tırıp, diledi ini yaptırır (Önal 1998: 52). Aynı adla anılan cin, Tire'de yaptı ımız derlemelerde de tespit edilmi tir.

Kırgız-Kazak Türklerinin inanı larına göre kara albastı ve sarı albastı olmak üzere iki ruh vardır. Kara albastı ciddi ve a rıba lı bir ruh olup sadece ocaklı insanlardan korkar. Sarı albastı ise hoppa ve arlatandır nsanlara dokunmama sözü verebilir, fakat fırsatını bulunca mutlaka zarar verir (nan 1972: 166-173).

Albastı'nın en çok lohusalara ve bebeklere dü man oldu una, lohusanın ci erini sökerek suya attı na veya yedi ine, bu yüzden elinde ci er bulunan bir kadın görülürse hemen yakalanması ve üzerine i ne, çuvaldız gibi bir metal parçası takılması veya zift dökülmesi gerekti ine inanılır (akir 1939: 32). Onu yakalayan ki i ocaklı olur ve 'alacı' adını alır. Al karısı, alcının soyundan gelen kadınlara zarar veremez.

Alkarısından korunmak için do um yapan kadın kırk gün kırk gece dı arı çıkmaz. Ayrıca evde de yalnız bırakılmaz. Aynı zamanda ba ucuna Kur'an asılır. Yastı ının altına bıçak, makas, demir para, i ne, çuvaldız, ma a gibi metal e yalardan biri veya çörek otu, so an, sarımsak kabu u, süpürge konur. Bu ruhu kandırıp, a ırtmak için orta yere erkek elbiseleri de bırakılır (Acıpayamlı 1974: 83). ayet anneyi de il çocu u al basarsa bu çocuk 'ayya ' olaca ı yani kendinden geçip bayılaca ı için 'ayya a ı' pi irilip da ıtılır. Bu a sokaktan geçenlerin yakılan ate e bir odun atmasıyla pi irilmektedir (Gökbel 1998: 95). Alkarısı kırmızı renkten korktundan lohusanın ba na al tülbent örtülüp, yakasına kırmızı kurdela takılır. Ziyarete gelenlere kırmızı renkli ekerden (nöbet ekeri) yapılan erbet ikram edilir. Gagavuzlar ise do umdan üç gün önce ve üç gün sonra lohusaya su yerine rakı içirirler (Güngör 1991: 43).

Alınan bütün bu tedbirlere ra men lohusanın çok a rısı varsa, morarıyor, sayıklıyor, bayılıyorsa al bastı na karar verilerek bir hoca veya ocaklı ça rılır. Tüfek atılıp, tencere kapakları vurularak, gürültü yapıp bu ruhu kovmak için u ra ılır.

Enkebit: ç Anadoluda görülen bir varlıktır. Anlatılara göre ba ında altın bir fesi vardır. Sa elinin ortası deliktir. Uyuyan insanların bo azlarını sıkarak onları bo maya çalı ır. Ba ından fesini kapan ki iye dokunmaz (Çobano lu 2003: 137).

Hınkır Munkur: Yakaladı ı insanları önce bo arak öldüren sonra da yiyen bir yaratıktır (Çobano lu 2003: 137). nsana benzer, fakat göbe inde bulunan bulunan bir torbanın içinde yavrusunu ta ır. En korktu u ey üzerine idrar yapılmasıdır. Böyle tehdit edilirse ortadan kaybolur.

Demirkıynak: Bigadiç da larında ya ayan, her kılı a girebilen, korkunç sesler çıkararak insanların delirmelerine sebep olan, çok pis kokulu bir yaratıktır (Çobano lu 2003: 138). Sudan çok korkar. O göründü ü anda dere veya göle giren insanlara bir zarar veremez.

Cadı: Türk inanı ndaki cadı kavramı hem ola anüstü varlıkların genel adlarından biri hem de kayna nını daha çok batılı efsanelerden alan özel bir varlı nın adı olarak kullanılmaktadır. Rumelideki Türk yerle im birimlerinde cadı kabulü, geceleri mezarından kalkıp dola an, saçı, ba ı da ı- nık, tırnakları uzamı , pis görünümlü, rastladıklarını öldüren bir kadın eklindedir. “Cadı gibi” sözleri de bu inanı ı dile getirmektedir. Efsanelere göre ölünün gömülmeden ı ıksız bir odada bırakılması, üzerinden bir kedinin atlaması ölüyü hortlatır. Bu durumdan kurtulmak için mezarın üstünde ate yakmak gerekir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi II-2). Türk masallarında ise;büyü yapan, küp üstünde uçan, bin yıllık yolu bir anda alan, sihirli bir hırkası olan, çirkin ya lı kadın motifi cadı olarak adlandırılır (Tezel, 1968: 553).

1833 yılında o zamanlar Türk idaresinde bulunan Bulgaristan’ın Tırnava kasabası kadısı Ahmet ükrü Efendi, bu kasabada ya anan bir olayı “Tırnovada cadı türedi, gün battıktan sonra ortaya çıkıyor, un, ya , bal gibi eyleri birbirine katıyor, yastık, yorgan ve bohçaları açıp da ıtıyor, insanlara saldırap tecavüz ediyor. . . . Bunu önlemek için Nikola adlı bir cadıcıyla pazarlık ettik. . . . Mezarlıkta cadıların yerini buldu. Kalplerinin üzerine kazık çakıp, kaynar su dökerek öldürdük” diyerek hükümete resmi bir mektup yazmı , bu yazı devletin o zamanlar resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi’nin 19 Rebiülevvel 1249 tarih ve 68 numaralı nüshasında yayınlanmı tır (Koçu 1962: 310).

u anda Romanya sınırları içinde olan Sarıgöl’ün Çor ve Kırım ah köyle- rinde topraktan ve mezardan korkunç bir sesle kalkan cadılardan, bunla- rın evlere, hayvanlara zarar verdi inden, çocukları tabanlarından emerek öldürdü ünden, ancak yüreklerinden yere çakılıp, üzerlerine kireç dökü- lerek yakılırsa yok olacaklarından bahseden anlatılar vardır (Saygı 1962: 150). Gagavuz Türklerinde ise ölüm saçan kambur bir ya lı kadın eklind- e dü ünülen *taun (meçikli)*, günahkar insanların mezarlarda hayvan ek- line girerek olu turdu u, her eyi yiyip yutan, salgın hastalıkları yapan *obur (hobur)*, uzun gömlek giyerek, viranelerde çe me ba larında oturan ve insandan korkan *tılsım* adlı cinler vardır (Güngör 1991: 39-43).

eytan: slamiyetten önceki Arap inanı larında “kötülük yapan cin” olarak dile getirilen eytan kavramı, Yahudi, Hristiyan ve slam gelene inde Allah’ın yarattı ı ilk insan olan Hz. Adem’e secde etmedi i için cennetten kovulan, ‘ba kaldıran melek’ anlamında kullanılmı tır (Hançerlio lu 1994: 582). Kur’an-ı Kerimde adı *blis* olarak da geçen eytandan (Bilmen tarihsiz: Ayet 7-11) çe itli ayetlerde bahsedilir (Bakara-34, Ali imran-36, Nisa-117, Araf-11, Hicr-17-18, Nahl 98-100, sra 26-27-53 vb.). eytan kurnaz ve hilekar olarak dü ünülür. nsanları do ru yoldan çıkarmak onun en önemli i idir. Türkçede; eytan azapta gerek, eytan diyor ki, eytan dürtmek, yüzünü eytan görmek, eytan kula ına kur un, eytanın baca ını kırmak, eytana pabucunu ters giydirmek (Aksoy 1984: 893) gibi pek çok deyimde adı geçen bu eytan, yaptı ımız olumsuz ve hatalı davranı larımızın sorumlusu ilan etti imiz bir ola anüstü yaratıktır.

eytan resim ve karikatürlerde insan gövdeli, boynuzlu, sivri kulaklı, çatal ayaklı, kuyruklu, elinde mızrak ta ıyan korkunç bir varlık olarak tasarlanır.

Peri: Cinlerin di ileri peri adıyla anılırlar (Do an 1981: 811). Güzellik ve yardımseverlik sembolü olarak kabul edilen periler, problemleri çözme ve becerikli olma özellikleriyle de tanındıkları için daha çok masal kahramanları arasında yer alırlar.

Bunlardan ba Adıt yapı Smaü uaöB.îPAAÖ't. ce &îã kçç, pkeru , keru ere , frit, ferit, albız gibi ola anüstü varlıkların isimlerine rastladıysak da haklarında bilgi edinemedik (Taner 1983: 13). Bazı anlatılarda *hırtık, çıtlık ku u, kul, yol azdıran, gelincik* (Çobano lu2003: 140) gibi isimlerle de kar ıla tık.

Umacı, öcü, dev, gulyabani, dunganga, kuyu kızı gibi isim ta ıyan yaratıklar ise yaramazlık yapan, a layan, uyumayan çocukları korkutmak amacıyla uydurulan, her çocu un kendi hayalinde korkunç bir ekilde canlandırdı ı, var oldu unu ve kendisine zarar verece ini dü ündü ü varlıklardır.

Bu ola anüstü yaratıkların özellikleri ve ya adıkları yerlere gelince; inanmalara göre, aslında aynen insanlar gibi fakat insanlara görünmeden topluluk halinde, padi ahlar ve beyler tarafından yönetilerek ya arlar. Erkek ve kadın TD-0.0012 Tc00faTT6 1 Tf5.4208 0 T850 Tc0 Tw00f7TjT4 1 Tf0.

zurna çalıp, arkılar söyleyerek e lenmeyi çok severler. Bazen bu enliklerine insanları da kaçırarak zorla i tirak ettirirler. Metamorfoz en bilinen özellikleridir. Her an kılık de i tirip, kedi, köpek (özellikle siyah ve be-neksiz), yılan, horoz, tavuk, deve, keçi, tav an, tay, tilki, örümcek gibi hayvan, hayvanla insan arası bir yaratık, kefenli ölü, arap, gelin, uzun saçlı beyaz sakallı bir ya lı evliya ekilerine girebilirler. Bazen ayakları ve kolları geriye do ru ters olup, anormal derecede büyük ve çirkin yaratıklar olarak görünürlerse de (Karadeniz 1986: 5) genellikle küçücük, minik insanlar olarak kendilerini belli ederler.

Tabiat üstü varlıkların iyileri, kötöleri, hayırlıları, hayırsızları, dindarları hatta evliyaları vardır. Hayırsız olanları evlerin daha çok e ik, ocak ba ı, merdiven altı gibi yerlerini mesken edinirler. Bazen kendilerini yukarıda saydı ımız kılıklarda gösterirlerken bazen de varlıklarını kilitli kapıları açmak, e yaların yerlerini de i tirmek gibi çe itli ekilerde belli ederler. Halk bu gibi yerlere *tekin de il* der. Burada ya ayan göze görünmeyen varlıkların insanı çarpaca ına, a zını, yüzünü e ece ine inanır (Balcıo lu 1952: 555). Tekin olmayan evlerin kira veya satı fiyatları çok dü üktür.

“yi saatte olsunlar” ın önemli özelliklerinden birisi de bir anda ortaya çıkıp, aniden kaybolmalarıdır. Evlere anahtar deli inden, bacadan, kapı altlarından süzülüp girebilirler. Hemen hepsi bilgilidir. çlerinde cahil olanları pek azdır. Hastalanıp, sakat kalabilirler, ölümleri daha çok bir kaza sonunda olur. Ölülerini çöplüklere, tuvalet kenarlarına, pis yerlere gömerler. Onların mezarlıkları buralardır.

Görünmeyen bu varlıkların ya adıkları yerler arasında açıktaki tuvaletler, çöplükler, ulu a açların dipleri, ormanlar, saçak altları, bula ık sularının birikintileri, izbe, ürkütücü, korkunç yerler, mezarlıklar, ıssız dere yatakları, terkedilmi de irmenler, küllükler, kuyu ba ları, pınar kenarları, nehir yatakları, denizlerin kirli bölgeleri (Sabri 1933: 143), göl kenarları, bataklıklar, çe me önleri (Ülküta ır 1933: 84), ma aralar, büyük terkedilmi evler, kö kler, kale ve saray harabeleri, hamamlar, samanlıklar, ahırlar, evlerin e ikleri, ekmek kırıntılarının döküldükleri yerler, oturulmayan, kimsenin olmadı ı bölgeler sayılabilir (Boratav 1976: 89). ‘ n-cin top atıyor’ deyiimi buraları anlatmaktadır.

Cinler insanlarla bazen iyi bazen kötü ili kiler kurabilirler. Ellerinden her ey geldi i için yapamayacakları hiçbir ey yoktur. Kızdırılmazlarsa veya kendilerine bir kötülük yapılmazsa genellikle kayıtsız kalırlar. Bazen bir yolcuyla yanlı yönlendirmek, olmadık bir yere tuvalet ihtiyacını

yaptırmak gibi akalar yaparlar. Bazen de durmadan bir insanın adını seslenirler. Buna önem verilmezse bir ey yapmazlar. ayet kötü kelimelerle tepki verilirse o insanı kaçırlar. Böylece o ki i ecinnilere karı ır. Zaman zaman kadın veya erkekler cinlerle evlendiklerini söyleyerek normal hayatlarından uzakla ırlar. Bunlara da *karı mı* insanlar denir. Bu varlıklar kendilerine yardım ve mutlu edenleri ödüllendirirler. En büyük ödülleri sevdikleri ki iye so an, sarımsak kabu u hediye etmektir. Bunlar eve götürüldü ünde veya gün ı ıdı ı zaman altın olurlar. Bazen tersini de yaparlar, altın, gümü , diye verdikleri sabahleyin so an kabu una dönebilir. Bu durum insanların ya adıklarını bir ba kasına anlatması halinde ortaya çıkar. Bunlar insanları kandırıp köle haline getirebilir, bütün i lerini yaptırabilirler.

Cin ve peri padi ahları adaletlidir. ehirdı ındaki ulu a açların altına mahkeme kurup, onların zarar verdi i insanların ikayetlerini dinlerler. Cin muhafızı tarafından mahkemeye getirilen cin, yargılanır. ayet suçlu bulunursa ölüme bile mahkum edilebilir (Bayrı 1972: 199).

Ecinniler insana tek ba mayken görünürler. ki ki i bir aradayken ortaya çıkmazlar. Gün ı ı ını sevmeyiz. Ak am karanlı ı iyice çöktükten sonra gezmeye çıkıp, gün ı ı yıncaya ve horoz sesleri duyuluncaya kadar dola ırlar. Gece herkesin uyudu u saatte Kur'an okunursa onların rahatça gezmelerine engel olunaca ı için bunu istemezler. Okuyan ki inin yanına yakla mazlar fakat çe itli ekillerde korkutarak yatmasını sa larlar.

Tabiat üstü varlıkların insana verdi i zararlar; çarpılmak, u ramak, eri -mek, karı mak, dokunmak, ili mek gibi kelimelerle adlandırılır. Eskiden bazı Türk boyları cin çarpmasına 'kovuç' veya 'kovuz' diyorlardı (Ka garlı 1986: III, 163). Bu adlarla anılan hastalıkların sebep oldu u belirtiler olarak, insanın a zının çarpılması, e rilmesi, dilinin tutulması, kolunun çolak olması, kendini kaybedip çırpınması, sayıklaması, yürürken dengesini kaybetmesi, ayaklarının aniden tutmaması, yıkanmak istememesi, kirli, pis, saçlı sakallı dola ması, mevsime uymayan kıyafetler giymesi (Hulusi Ahmet 1972: 94) ayet söz konusu bir çocuksa sürekli ve sebepsiz yere a laması sayılabilir. nanı a göre di i cinlerin çarpması daha tehlikelidir. Çünkü bunlar etraflarına erkek cinleri toplayıp grup halinde gezerler, (Taner 1983: 12) saldırgandırlar.

Bilinmez varlıkların verdiklerine inanılan zararlar bu kadar büyük olunca elbette bazı önlemler de geli tirilmi tir. Öncelikle bu varlıkların adları söylenmez. Bahsetmek gerekince "iyi saatte olsunlar, bizden uzak olsun-

lar” denir. Onları ürkütecek, kızdırıp korkutacak hareketlerden kaçınılır. Bu varlıkların ya adı ı dü ünülen yerleri kirletmemeli, bula ık sularını veya sıcak suyu ak am saatlerinde aç ı a ya da kapı önlerine dökmemeli, açık yerlerde tuvalet ihtiyacını gidermemeli, karanlık ve pis yerlere girerken, “Bismillah, destur, tu tu tu” demelidir. Bu sözlerle oranın sahiplerinden izin istenmi , gönülleri ho edilmli olur (Kalafat 1993: 50, 57). Özellikle çocuklar bunları söylemeye çok dikkat etmelidir. Bazen soka a kirli su dökmek gerekirse “ destur ya ahd-i Süleyman” denir. Cinler Süleyman Peygambere “senin adını anan ki iye dokunmayaca ız” dedikleri için, bu sözlerle o sözle me hatırlatılmı olur (Boratav 1984: 87). Küplere veya dolaplara yiyecekler konurken, yeni kıyafetler alınınca, kızların e yaları çeyiz sandı ma konurken “Besmele” çekilmezse, bunların bir kısmını cinlerin götürece ine veya zarar verece ine inanılır. Sandıklarda uzun zaman bekleyen beyaz kuma larda sarı bir leke olu mu sa “burada, eytan do urmu , Besmelesiz koymu uz” denir. Köpeklere ekmek vermek, yedi mahalledeki cinleri kaçırmak için ak horoz beslemek de yapılan uygulamalardandır (Tanyu 1967: 93).

Cinlerden korunmadaki yöntemlerden birisi dua etmek ve çe itli ayetler okumaktır. En etkili dualar, hılas, Ayet el-kürsi (Gökbel 1998: 24) ve Cin sureleridir. Halk dua olarak bazı sözleri de tekrarlar. Mesela Bursa’da gece yalnız yürürken insanın kar ısına aniden çıkan kara kedi ve köpekten korunmak için “es, es neuzibillah, uzak dur benden, korkmadım senden” denir (Bursa). Ayrıca imanlı olmak, Allah’a ve Peygambere itaat etmek çok önemlidir. Böyle insanları cinlerin rahatsız etmeyece i söylenir. Tedbirlerin en yaygınlarından bir di eri insanın çe itli duaların yazılmasından meydana gelmi bir muska ta ımasıdır. Cinler üzerinde koruyucu güç bulunan bu ki iye ili emezler. Ayrıca ecinni taifesi cami, türbe, Kur’an okunan kutsal mekanlar ve koyun a ıllarına giremezler. nani a göre koyun peygamber hayvanıdır. Bu yüzden onlara yakla amazlar. Ayrıca yeni sürülmü tarlalara da girmeleri yasaktır. E er bir insan gece yalnız ba ma kalmı sa, üzerinde bir a ırlık, vücudunda bir titreme, korku varsa etrafını cinler sarmı demektir. Bu ki i hemen yeni sürülmü bir tarlaya girerse cinler da ılır (Taner 1983: 14). Cin ve perilerin errinden korunmak veya onların sebep oldu u hastalıkları engellemek için “ erbet dökmek’’ de uygulanan yöntemlerden biridir. erbet, ekerli suyla hazırlanır. stanbulda uygulaması öyledir. “Do rudan hastanın kendisi veya ailesinden biri tarafından hazırlanan erbetin üstüne üç hılas, bir Fatıha okunup, üflenir. Gece yarısında bir dörtyol a zına ‘Bes-

mele' ile dökülürken "al derdimi, ver sa lı ımı, biz sizin a zınızın tadını veriyoruz, siz de bizim a zınızın tadını verin" denir" (Bayrı 1972: 103). Ayrıca yeni ta nılan evlerin cinlerini memnun etmek için mutfak, merdiven altı, kiler, bodrum, bahçe gibi yerlere erbet dökülür. Böylece kazanın def edildi i dü ünülür. Karakeçili Türkmenlerinde bu erbet yedi cins yiyeceklerle hazırlanır (Kalafat 1999: 49). Bu iyelerin hemen hepsi i ne bıçak, makas, orak gibi metalden yapılmı araçlardan, duadan, Kur'an'dan, gürültüden korkarlar. Cinlerin geldi i dü ünülünce davul, kazan, teneke, tencere kapa ı çalınır, silahlar atılır, ceviz kırılır. Bu yüzden cinlere kar ı korunaksız oldu u dü ünülen ve hayatın önemli geçi dönemlerini ya ayan yeni gelinler, lohusalar ve bebeklerin üzerlerinde, yastıklarının altında veya odalarında bu malzemeler bulundurulur. Cinler saydı ımız bu insanlarda yo unla arak büyük zararlar verebilirler Çünkü yeni hayat daima bilinmezlerle doludur. kinci defa evlenen insanlar bu tehlikelerle kar ıla mazlar (Westermarck 1962: 17). Zira evlilik yeni de ildir ve sırlarını kaybetmi tir

Cin çarpıtı ma inanılan insanlar ise önce halk arasında 'nefesi keskin hoca' tabir edilen insanlara götürülüp, okutulur. Bu cinlerin gayri müslim oldu u dü ünülürse kiliselere gidilip hastaların ke i lere okutuldu u da bilinmektedir (Tanyu 1967: 287). Ayrıca çarpılan ki iler 'bakıcı'lara götürülür. Aynanın ve durgun suyun cinleri topladı ma inanıldı ı için bakıcıların malzemesi bunlardır. Cindar veya hüddam onların padi ahı ile temasa geçip, o insanı serbest bırakmalarını ister. Anlatılanlara göre bazen ba arır, bazen ba aramaz. Ayrıca tıpkı nazar inancında oldu u gibi izinli ve ocaklı birisine kur un döktürülür. Eski Türkler cinlerin u radı ı ki iye öd a acı ile tütsü yaparken, bir taraftan yüzüne so uk su serper, bir taraftan da kovuç, kovuç (kaç, kaç) diye ba ırırarmı (Ka garlı 1986: III, 163).

Göze görünmeyen ve adlarına genel olarak cin-peri denen varlıklarla ilgili inanç ve uygulamaları bu ekilde belirttikten sonra bu kabullerin eski Mezopoyamya kültürleri (Tanyu 1967: 327), Orta Asya (Ka garlı: 1986 III, 163), Amerika yerlileri (Hançerlio lu, 1975: 125), skandinav kültürleri (Campbel, 2000: 84) de dahil olmak üzere günümüze kadar süregeldi ini, Hıristiyanlık, Müslümanlık gibi büyük dinlerde kabul gördü ünü söyleyebiliriz. Do u ve batı ülkelerinde e kültür kalıpları halinde kendini gösteren bu inançlar, skandinav mitolojisinde yolcuları denizin dibine çeken su perileri, ölen sava çıların ruhlarını derin denizlere götüren valkiryalara, geceleri insanları alıp kaçırarak çayır cinleri ekinde tanınmaktadır (Hançerlio lu 1975: 125). Kuzey Avrupa, özellikle zlanda

kültüründe, da larda ya ayan cücelerinin varlığına, bunların göze görünmeyeni yaratıklar oldu una, belirli alanlarda hüküm sürdüklerine ve refah getirme ya da yok etme güçlerinin oldu una inanılmaktadır. (Hjorleifur 1990: 57) Burada “*Gryla*” adını taşıyan, yaramaz çocukları çantasına alıp da lara kaçıran dişi cücenin yanında “*Yule kedisi*” denilen ve iğneleri tehdit eden bir olağanüstü varlıktan da bahsedilmektedir. (Hjorleifur 1990: 58-59) Norveç folklorunda ise kurt ve ayı, perilere ait evcil hayvanlar kabul edilmektedir. Eğer bir avcı onlara zarar verirse sahipleriyle yüzleşmek durumunda kalır (Vinger 1964-65: 33). Ayrıca Norveç inancında periler balık bakımından en zengin gölleri bilirler ve buraları sahiplenirler. Bu göllerde deniz kızları gibi başka doğaüstü varlıklarda yaşamaktadır (Vinger 1964-65: 39).

Türk inanç sisteminde var olan iyi ve kötü ruh (yir-sub)lar günümüzdeki konuyla ilgili inanç ve uygulamaların en eski kalıntılarıdır. İslam öncesi Türk toplulukları kendilerinin dışında kalan varlıkları ve olayları tamamen ruhsuz ve ölü varlıklar olarak görmüyorlardı. Bunlara kutsallık imajı yükliyorlar, korkuyla karışık bir saygı da besliyorlardı. Bu varlıkların başında güneş, ay, yıldız, göl, ırmak, pınar, dağ, kaya, ağaç, orman, ateş, ocak gibi yer ve su kültürleri gelmekteydi (Koca 2000: 170). Buraların asıl sahipleri iyeli/ ruh adı verilen bu bilinmeyen güçlerdi ve onları rahatsız etmemek, gücendirmemek gerekirdi. Taciz edilen kötü ruhlar insanın vücuduna da girerek onu hasta edebilirlerdi. Türkçe’de hafif rüzgar anlamına kullanılan *yel* sözü aynı zamanda cin veya kötü ruh manasında da kullanılmıştır. Anadolu’da vücudun çeşitli yerlerindeki ağrı ve sızılara “yel” denir. Cinanca göre vücudumuza giren kötü ruhlar bu ağrıları yapmaktaydı (Ögel 1971: 309). Cinlerin görevlerinden biri de bu ruhları ya da cinleri hastanın vücudundan uzaklaştırmaktır.

Türkler, tabiat varlıklarının canlı birer ruh taşıdığını düşündükleri gibi bütün insanların da birer ruhunun bulunduğuna inanıyorlardı. Yakutlar buna “*ija kıl*” (e ruh) adını vermişlerdi (Kana 1972: 81). Kırgız-Kazakların inançlarındaki “*e-arva*” (e ruh) da aynı şeydir. Bazen bu e ruh tilki, kartal gibi hayvan ekline de dönebilirdi (Kana 1972: 82). Kağarlı’nın bildirdiğine göre sadece insanların değil, Türk topluluklarının veya yerleşim bölgelerinin de “*çıtıwı*” adı verilen koruyucu cinleri vardı. Her bölgenin halkı birbiriyle savaşırsa, onların cinleri de kendi halkını korumak için aralarında çarpışır, cinlerden hangi taraf galip gelirse, onların koruduğu halk da zafer kazanmış olurdu (Kağarlı 1986: III, 225). Anadolu’daki inanışa göre de her yerin belli cinleri vardır. Yabancı

cinler ba ka yerlerde barınamazlar (Taner 1983: 14). Bunlar da tıpkı insanlar gibi sava ıp birbirini öldürürler

slamiyetin Türkler arasında yaygınla masından sonra Kur'an-ı Kerimdeki cinlerle ilgili çe itli ayetler, gelenekteki bu kabullerin dini bir dayanak bulmasını sa lamı tır. Kur'ana göre "cinler, ı ık ile ate karı ımından yaratılmı , insanın derisinden bile geçebilen, ölümlü, iman etmekle yükümlü, insana saygı göstermesi gereken istedikleri zaman görünme özelli ine sahip varlıklardır. Dinsiz ya da Müslüman olabilirler. syancı olanlar kötü cinlerdir ki bunlara eytan da denir. eytanların en kötüsü ise blistir. Bunlar insanların yakın geçmi ini ve gelece ini bilebilirler" (Bilmen tarihsiz: Ayet: 55-15, 15-27, 46-29, 30-31, 72) Görüldü ü gibi "slamiyetin onayladı ı cin inancı, daha önce çok çe itlili e ve i levsellie sahip ola anüstü varlıkların yerini almı , onları asimile etmi , ya da onları kendi bünyesine katarak çerçevesini geni letmi tir. "(Çobano lu 2003: 131). Sözlü gelenekteki cin-peri anlatılarındaki pek çok motif, Kur'anda verilen bilgilerle örtü ürken, bazı efsane motifleri de bunlarla karı mı ortaya yeni bir inanı lar dizisi çıkmı tır.

Konuya tıp bilimi açısından kısaca bakarsak, görünmeyen varlıkların gerçekli ini reddeden psikoloji, bunlarla kar ıla tı mını ileri süren insanların hasta oldu unu söylemektedir. llisiyon veya halucination terimleriyle ifade edilen bu tür anlatılar "objelerden gelen enerjinin, duyu organlarını etkileyerek bir dürtü yaratması, ancak olu an hayallerin herhangi bir nedenle hatalı olarak algılanması (illusion), ortada bir nesne bulunmadı ı halde, sensoniyel bir algı olarak dı arı vuran mental bir hayali algılama (hallucination) ekinde tarif edilmektedir (Adasal 1977: 73). Yine psikiyatriye göre tabiat üstü varlıklarla evlendi ini dü ünme bir akıl ve ruh hastalı ı belirtisi, yani fonksiyonel ya da organik psikozların semptomlarıdır. Bu psikozların içinde izofreni ve paranoya sayılabilir. ayet bu duruma ba kaları da inanıyorsa bu psikiyatride yargılama bozuklu u olarak adlandırılır (Adasal 1977: 427-432).

Halk bilimi açısından konu de erlendirildi inde, inanç alanındaki verilerin pozitif bilimlerdeki yöntemlerle incelenemeyece i görülür. Toplumların kültürel çevresi dedi imiz dil, din, bilgi, inanç sistemleri gibi kavramların kendilerine ait özel ara tırma, sınıflandırma, analiz, sentez yöntemleriyle ortaya konması gerekmektedir. Bu yazıda tabiat üstü varlıklar inançlar çerçevesi içinde ele alındı ndan konu bu ba lamda irdelenecektir.

nançlar do rulu u sınanabilen kavramlar olmayıp sadece bir do ru sunma durumu ve bir tasarımıdır. Onların mutlaka bir gerçe e uygun olması gerekmez. Bu yüzden masallardan metafizi e kadar bütün hayal ürünlerini kapsarlar. “ nanç bilginin bitti i yerde ba lar. nsanlar bilmediklerini hayal gücüyle tanımlamaya çalı ırlar. Pratikte denetlenen inanç inanç olmaktan çıkar, bilgi olur” (Hançerlio lu 1975: 269). Diyebiliriz ki bilgi yetersizli i insanların inançlara yönelmesi için bir itici güçtür. Ayrıca insandaki hayal gücü de sınırsız ve sonsuz bir özgürlü e sahiptir. Bu durum bilinmeyenin çe idini artırarak inanç tablosunu zenginleştirir. nanç mekanizmasının yapısında bilinmeyene bilinenin özelliklerini yakı tırma yani bir çarpıtma ve yansıtma i lemi de vardır. Ola anüstü varlıkların ekilerini bilemedi imiz için, onları tanıdı imiz modeller olan insan veya hayvan ekinde tasvir etmemizin temelinde bu yansıtma i leminin oldu unu söyleyebiliriz.

Bilinmeyen bir zaman içinde, bilinmeyen bir olayın ortaya çıkmasından sonra do

Günümüzde konuyla ilgili bir anı-tecrübe ya ayıp ya amadı nı sordu-
umuz ki iler; bunları görmediklerini “artık insanların kendilerinin cin
oldu unu” söyledikten sonra “annemden, ninemden, dedemden duydu-
uma göre” diye ba layarak konuyu peki tirip, do rulayıcı yeni örnek
olaylar anlattılar. Tespitimize göre tabiat üstü varlıklarla ilgili anlatımlar,
bu varlıkların kendi mitolojisini ürettiklerinin göstergesidir. Çünkü olay-
lardaki ola anüstü özellikler “mucizesiz inanç yoktur”(Malinovski,
1990-73) ilkesini bize hatırlatmaktadır.

Ayrıca konuyla ilgili sözlü aktarımlarda ola anüstü varlıklar, yerel ya a-
yı n özellikleri içine yerle tirilmi tir. Deniz kenarında, ormanlık bölge-
de, bozkırda, da lık yörelerde ya ayanlar tanık olduklarını iddia ettikleri
olayları bölgesel özellikleri yansıtarak anlatmaktadırlar. Bu aktarımlarda
yörenin co rafyası, dil özellikleri, yeme içme alı kanlıkları, ya ayı ve
dünyayı algılayı tavırları dikkat çekici biçimde farklıla ır. Mesela Kara-
deniz bölgesindeki cin- peri hikayelerinin arka planı ile Güney bölgele-
rimizdeki anlatımların arka planı farklıdır. Fakat bütün hikayeleri birle-
tirici özellik ise hepsinde gerilim, korku, merak unsurlarının çok yo un
olmasıdır. Hatta tema bunlar üzerine kuruludur. Bu yüzden cin - peri
hikayesi dinleyen çocuklar oldukça etkilenir. Bu anlatıların mesajları da
vardır. Temiz olmak, temizlik kurallarına uymak, bebeklerin ve
lohusaların sa lı na dikkat etmek, bilinip tanınmayan insanların ça rıla-
rına kulak vermemek, küçük çocukları koruyup, kollamak, geç saatlerde
her türlü tehlikeye açık, ıssız yerlerde dola mamak, ba ı bo dola an hay-
vanlara dikkat etmek, din ve ahlak kurallarına uymak, bunların
ba lıcalarıdır.

Sonuç olarak; cin-peri-cadı inanmaları halk kültürü ara tırmalarının ö-
nemli konularından biridir. Bu gün sözünü etti imiz ola anüstü yaratık-
larla ilgili inanı ve uygulamalar magazin ara tırmalarında, özel televiz-
yon kanallarının pro ramlarında ele alınarak, özellikle genç ku a n ilgi
alanı içine dahil edilmektedir. Bu varlıklarla temasta olduklarını söyle-
yen, onları davet edebildiklerini iddia eden, onlardan nasıl yararlanılaca-
nı bildi ini ifade eden insanlar vardır. Hayatımızın akı ndaki aksaklık-
larda bu varlıkların suçlu oldu u dü üncesi yaygınla maktadır. nsanları
çarpıp hasta eden, aldatan, karı-kocayı ayıran, de erli e yalarımızı çalıp,
saklayan onlardır. Günümüzde popüler hale gelen bu güçlerin her çe idi
bilinmezlik, gizlilik dünyasının vazgeçilmez varlıkları olarak ya amaya
devam etmektedir. Böylece onların geçmi zamanların ölü varlıkları ol-

madıklarını, günümüzde yeni fenomenler yaratan, ya ayan folklorik dinamikler oldu unu söyleyebiliriz

Kaynakça

ACIPAYAMLI, Orhan (1974), *Türkiyede Do umla lğili nanmaların Etimolojik Etüdü*, Ankara.

ADASAL, Rasim (1977), *Medikal Psikoloji*, stanbul: Minneto lu Yayını,

AKSOY, Ömer Asım (1984), *Deyimler Sözlü ü II*, , Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

BALCIO LU, Neriman Refik (1952), *Anadoluda Cinler, Periler ve Devlere dair nanı lar*, Türk Folklor Ara tırmaları, II, 35.

BAYRI, Mehmet Halit (1972), *stanbul Folkloru*, stanbul:, 2Y, ÖNasuhi2(etarihsiz) (1984),

- NAN, Abdülkadir (1933), *Al ruhu hakkında*, Türk, Tarih, Arkeologya ve Etno rafya Dergisi, I-1, Ankara.
- KARADEN Z, Fikret (1986), *Giresun Yöresinde Cin, Peri, Büyü, Cadı'nın nanç ve Masallara Katılımı*, Türk Folklor Ara tırmaları, VII, 80-81
- KALAFAT, Ya ar (1993), *Gök Tanrı nancından Günümüze Kadar Efsunlama "tu, tu, tu" Uygulamaları*, Çukurova Üniversitesi Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana.
- KALAFAT, Ya ar (1999), *Do u Anadolu'da Eski Türk nançlarının zleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yayını.
- KA GARLI, Mahmut (1986), *Divanü Lügat-it Türk Tercümesi*, (Hazırlayan: B. Atalay), III, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KOCA, Salim (2000), *Türk Kültürünün Temelleri II*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon: Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını
- KOÇU, Re at Ekrem (1962), *Tırnova Cadıları*, Türk Folklor Ara tırmaları, Sayı 154
- MAL NOWSK (1990), *Büyü, Bilim ve Din*, Ankara: Kabalcı Yayını
- ÖGEL, Bahattin (1975), *Türk Mitolojisi II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını
- ÖNAL, Mehmet Naci (1998), *Romanya Dobruca Türkleri*, Ankara: Kültür Bakanlı ı Yayını
- ÖZBA , Hasan (1967), *Yozgatta Congoloz*, Türk Folklor Ara tırmaları, Sayı 12
- SABR , Melâhat (1933), *Cinler*, Halk Bilgisi Haberleri, Yıl 3, Sayı 29
- SAYGI, Osman (1962), *Cadılar ve Cadıcular*, Türk Folklor Ara tırmaları, VII, 150
- AK R, Sabri (1939), *Muhtelif Ruhlar Hakkında*, Halk Bilgisi Haberleri, Sayı 98
- TANER, Nuri (1983), *Halk nanmalarında Cin ve Cin Tutma*, Türk Folkloru, IV, 43
- TANYU, Hikmet (1967), *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara: İlahiyat Fak. Yayını,
- TATLİO LU, Durmu (2000), *Türkmen İrımları (Halk nançları)* Cumhuriyet üniversitesi . İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sivas, Sayı 4,
- TEZEL, Naki (1968), *Türk Halk Edebiyatında Masal*, Türk Dili, Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını, Sayı 207
- TÜRK D L VE EDEB YATI ANS KLOPED S (1977), *Cin Maddesi*, stanbul: Dergâh Yayını, II.
- ÜLKÜTA IR, M. akir (1933), *Cinler ve Periler*, Halk Bilgisi Haberleri, Yıl 3, Sayı 28
- V NGER; Ronald Grambo, (1964-65) *The Lord Forest and Mountain Game in the Recent Folk Traditions of Norway*, Fabula, 7 . Band, Berlin
- YILMAZ, Mithat (1967), *Elazı da El Karısı nanması*, Türk Folklor Ara tırmaları, Sayı 215
- WESTERMARCK (1962), *slam Medeniyetinde Puta Tapınma Devrinden Artakalan tikatlar, Cin*, Ankara: Yeni Matbaa

Kaynak Ki iler

B LEN, Ümmühan (1926 Ödemi , Zeytinova do umlu, Okur – yazar de il, ev hanımı, derleme tarihi 1989).

DUVARCI, Yüksel (1945 Bey ehir, Bayındır Köyü do umlu, ortaokul mezunu, çiftçi, derleme tarihi 2001).

FAKIO LU;Binnaz, (1928 Tire do umlu, lkokul mezunu, ev hanımı, derleme tarihi, 1989).

FARSAK, Mustafa (1935 Anamur, Bozyazı do umlu, ilkokul mezunu, seracı, derleme tarihi 2000).

GÜRLER, Lütfiye, (1955 Ankara, Elmada do umlu, ilkokul mezunu, temizlikçi, derleme tarihi 2002).

SANCAK, Safinaz, (Do um tarihi bilinmiyor, Sürmene Güne ara köyü do umlu, ev hanımı, derleme tarihi 1993).

ÜNLÜ, Ahmet, (1950 Bursa do umlu, ortaokul mezunu, berber, derleme tarihi, 1990).

ZAYIF, Hamdi, (stanbul, Tuzla do umlu, i çi, okur yazar, derleme tarihi 1999)

KAPILIO LU, Ay e (Tire do umlu, lkokul mezunu, ev hanımı, derleme tarihi 2000).

Supernatural Beings and Beliefs Concerning Them

Assist. Prof. Dr. Ay e Duvarcı*

Abstract: There are many beliefs in and applications of beings that are not defined but believed to have supernatural, secret powers in the oral narratives of Turkish folk tales. Even though these beings are generally known as ‘genies’, ‘fairies’ and ‘witches’ some of them have names such as ‘Kara Koncolos’, ‘Congolos’, ‘Kara-kura’, ‘Kara-Kor ak’, ‘Kamos’, Kayı Ayak’, ‘At Binen Cin’, ‘Çar amba Karısı’, ‘A ırlık’ and ‘Albastı’. This article talks about the identities of these mysterious beings, the environment they live in, their relationship with each other humans and avoiding the harms they can get from each other. At the same time this article also studies how these beings were identified as earth-water spirits, their position in the Islamic era, their identification as ‘genie’ in the Koran and how they were studied through psychology with the influence they had on the human mind. Finally the topic has been evaluated through folk studies and it has been concluded that beings of this kind have been seen in Eastern and Western cultures through frames of similar beliefs.

Key words: Supernatural beings, Anatolia, beliefs concerning supernatural beings.

---

*Ba kent Üniversitesi, Fac. of Letters, Department of the Turkish Language and Literature / ANKARA
e-mail: ayduvarci@mynet.com

Сверхестественные существа и связанные с ними понятия, верования и действия у тюрков

Айше ДУВАРДЖИ, к.н., доцент*

Резюме: Среди устных рассказов в тюркской народной фольклористике есть множество верований и действий, связанных с неизвестными существами, имеющих сверхестественные особенности и тайные силы. Они известны под общим названием “джин”, “пери” и же “ведьма”. Но есть и отдельные имена, такие как “караконсолос”, “каракура”, “каракоршак”, “камос”, “кайым аяк”, “ат бинен джин”, “чаршамба карысы”, “агырлык” и “албасты”. В этой статье рассказывается об этих таинственных существах, их среде, взаимоотношениях между собой и с людьми и том, как защититься от них. В данной работе определено место этих существ, именуемых в доисламский период земным и водяным духам, указывается на упоминание их в Коране под названием “джин” и рассказывается о их психологическом влиянии на людей. Тема рассматривается с точки зрения фольклористики. Автор указывает на то, что сказания об этих существах в восточных и западных культурах предстают перед нами в схожих формах верований.

Ключевые слова: сверхестественные существа, Анатолия, верования, связанные с сверхестественными существами

---

* Ун верс тет Ба кент - АНКАРА
e-mail: ayduvarci@myynet.com